

Севастьянов В. В.

МІЖНАРОДНІ ОСВІТНІ ПРОЕКТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто особливості реформування системи вищої освіти України в контексті євроінтеграції. З позиції системного підходу запропоновано конкретні шляхи модернізації, на прикладі створення міжнародних спільних освітніх проектів. Ці проекти дозволяють якісно покращити рівень освіти, збагатити його додатковими критеріями, сприяють у вирішенні проблеми зміни змісту навчання та управління з урахуванням міжнародного досвіду.

Ключові слова: євроінтеграція, міжнародне співробітництво, якість освіти.

В статье рассмотрены особенности реформирования системы высшего образования Украины в контексте евроинтеграции. С позиции системного подхода предложены конкретные пути модернизации, на примере создания международных совместных образовательных проектов. Эти проекты позволяют качественно повысить уровень образования, обогатить его дополнительными критериями, содействуют в решении проблемы изменения содержания обучения и управления с учетом международного опыта.

Ключевые слова: евроинтеграция, международное сотрудничество, качество образования.

In this article the features of system reforming of Ukraine's higher education in the eurointegration context have been considered. From a position of the system approach the concrete ways of modernisation are offered, using as an example of the international joint educational projects' creation. These projects allow to raise qualitatively an educational level, to enrich it with additional criteria, to promote in the problem solution of changing the training and management's maintenance taking into account the international experience.

Keywords: eurointegration, international cooperation, education quality.

Вступ. Формування спільного освітнього й наукового простору, розробка єдиних стандартів і критеріїв оцінювання згідно з Болонською декларацією торкнулося всіх країн Центральної Європи. За останні роки, інтеграційні процеси в освіті активно поширюються і на країни Східної Європи, які поки що не є членами Європейського Союзу. Зокрема, в Україні процеси модернізації освіти відповідно до європейських стандартів здійснюються протягом десяти років і мають національний масштаб. Про це свідчать структурні зміни в освіті, адаптація українського законодавства, запровадження у ВНЗ III-IV рівня акредитації кредитно-трансферної системи (ECTS), продовження започаткованого експерименту щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищій школі України. Такі заходи спрямовані на підвищення освітнього рівня суспільства, забезпечення високої якості освіти випускників вищих навчальних закладів, їх конкурентоспроможності й мобільності на європейському ринку праці.

Згідно з державною національною програмою "Освіта" ("Україна XXI століття"), перед країною поставлені важливі завдання реформування освіти, спрямовані на розбудову національної системи освіти з метою формування освіченої, творчої особистості. Важливим питанням залишається доведення освіти в Україні до рівня освіти країн членів Євросоюзу шляхом реформування її структурних, організаційних засад і подолання монопольного становища держави в освітній сфері. Вирішення якого можливе створенням рівноправних недержавних навчальних закладів, які працюють на засадах демократизації. Необхідною умовою євроінтеграції вищої освіти України є розбудова її національного освітнього простору на гуманістичних принципах західної цивілізації. Тому якісне реформування вищої освіти ґрунтується на принципі гуманізації освіти, що дозволяє сформувати високоморальну, духовну, культурну особистість [1].

Аналіз питань реорганізації вищої освіти України говорить про те, що не всі заходи, які спрямовані на подальшу інтеграцію освіти до єдиного європейського простору, дозволяють повною мірою скористатися всіма перевагами європейської освіти. Чимало випускників вищих навчальних закладів не досягли належного рівня конкурентоспроможності на європейському ринку праці. Це зобов'язує глибше вивчати та аналізувати тенденції в європейській і світовій освіті. На нашу думку, є потреба у більш глибокій системній реорганізації освітньої галузі, мети і якості вищої освіти, змісту педагогічної діяльності та її головних суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень. Питання міжнародної співпраці вищих навчальних закладів та вироблення підходів до формування концепції розвитку міжнародного співробітництва порушуються у працях В. Г. Кременя, Я. Я. Болюбаша, М. Ф. Степко. Різні аспекти проблем інтеграції в освіті розгля-

даються у працях українських вчених М. Берулави, С. Гончаренка, М. Десятова, І. Зязюна, Н. Ничкало. Сьогодні важливим є поглиблення інтеграції за рахунок розширення тих можливостей, які дають змогу сучасним вищим навчальним закладам інтегруватись до європейського освітнього простору. Існує прірва між потенційними можливостями і вже запровадженими у практику заходами з міжнародного співробітництва.

Мета статті. Євроінтеграційні процеси у вищій школі, які відбуваються вже кілька років в Україні зумовлюють потребу у дослідженні розвитку теорії і практики, глибокого осмислення й всебічного вивчення наявного досвіду міжнародного співробітництва в освітянській галузі.

Виклад основного матеріалу. Реформування системи вищої освіти України, підвищення її рівня якості та подальшого вдосконалення на сучасному етапі Євроінтеграції освіти є важливою соціальною і культурною проблемою, що зумовлена процесами глобалізації та створенням позитивних умов для індивідуального розвитку людини. Тому одним із пріоритетних напрямів державної політики в галузі освіти є створення необхідних умов для розвитку особистості, оновлення змісту освіти, організації навчально-виховного процесу на демократичних засадах [4, с. 5].

Україна, приєднавшись до Болонського процесу, бере активну участь у формуванні європейського простору вищої освіти. У державі відбувається структурне реформування національної системи вищої освіти, здійснюється зміна освітніх програм, проводяться необхідні інституційні перетворення у вищих навчальних закладах. Ці зміни спрямовані на забезпечення високої якості вищої освіти, відповідно до суспільних, особистісних та виробничих потреб, а також для підготовки конкурентоспроможних фахівців, які здатні вільно орієнтуватись в економічному просторі європейських країн.

План дій щодо розвитку вищої освіти України в умовах Болонського процесу передбачає створення необхідних умов для максимальної реалізації свого індивідуального потенціалу вищими навчальними закладами України, що відповідав би вимогам європейської системи знань. Процес Євроінтеграції освіти передбачає адаптацію системи вищої освіти України до принципів, норм, стандартів і основних положень європейського простору вищої освіти, прийнятних і ефективних для нашої держави та суспільства [6]. Реформи в освіті, що запроваджені в Україні, подібні до тих, які визначив Європейський Союз для реформування національних систем вищої освіти країн учасників. Основними напрямками таких змін є реформування навчальних програм, управління і фінансування. Європейська комісія здійснює низку заходів у сфері освіти, що мають на меті надання підтримки країнам-партнерам у реформуванні системи вищої освіти відповідно до положень Болонської угоди. Україна бере активну участь у таких заходах, серед яких є програма "Tempus", програма "Erasmus Mundus", програма Жана Моне.

Мета європейської освіти – стати рушійною силою для побудови науково організованого суспільства. Реалізація такого завдання можлива лише в умовах міжнародної співпраці у сфері освіти європейських країн, зокрема східноєвропейських. В. Кремінь підкреслює важливість вироблення спільної стратегії, яка б забезпечувала незворотність процесу інтеграції, поглиблення транскордонного і регіонального співробітництва країн, які мають на меті інтеграцію до Європейського Союзу в усіх сферах діяльності [3, с. 11]

Перед вищими навчальними закладами постають важливі завдання щодо розширення міжнародного співробітництва, сприяння доступу викладачів та студентів ВНЗ до європейських освітніх джерел, удосконалення програм підготовки фахівців відповідно до європейських стандартів, встановлення партнерських зв'язків з навчальними закладами Європи. Така співпраця дає можливість додаткового фінансування з боку міжнародних освітніх фондів та програм, які діють у межах інтеграції освітянської галузі європейських країн. Пріоритетним завданням сьогодення, для підвищення якості освіти в Україні та вдосконалення системи акредитації, є створення міжнародних новітніх освітніх проєктів. Це дозволить удосконалити систему вищої освіти відповідно до проблем, які існують на ринку праці, здійснювати подальшу інтеграцію у європейський освітній простір згідно з положеннями Болонської угоди, що забезпечить конкурентоспроможність вищих навчальних закладів України на просторах Європи.

Всі дії з формування єдиного європейського освітнього простору відповідно до положень Болонської угоди реально є складовою частиною тих системних перетворень в освіті, які відбуваються в інших країнах світу, що знаходяться поза межами ЄС. Представники Європейського Союзу прагнуть шляхом залучення країн-учасниць до освітніх перетворень зробити внесок у якісну освіту і тим самим сприяти підвищенню якості власної освіти. Тому Європейська комісія через створення різноманітних освітніх програм, надання грантів, фінансової допомоги сприяє цьому процесу, що вже вийшов за рамки Європейського Союзу. Питання про забезпечення якісного рівня освіти набуло глобального характеру. Іншими словами, уряди більшості країн світу прийшли до усвідомлення того, що освіта відіграє таку ж важливу роль у питаннях забезпечення конкурентоспроможності їхніх національних економік, як і багато інших показників, у результаті чого питання про якість освіти стрімко перетворилося в одне з найбільш важливих питань світового сьогодення. Ми також поділяємо думку, що, з огляду на потужний вплив на всі інші сфери життя суспільства, ця проблема не може бути вирішена просто послідовним

усуненням наявних перешкод. Необхідний новий підхід, більш об'ємний, більш системний, який би надав можливість по-новому застосувати наявні та перспективні технології. Україна не стоїть осторонь цих перетворень і залучившись підтримкою європейської спільноти є активним учасником такого процесу. Її економіка стає більш транснаціональною, тому і ВНЗ повинні готувати фахівців, які здатні справитись з цим новим трендом. Системні зміни у сфері вищої освіти повинні ґрунтуватися на загальноуніверситетських процесах, які при всебічному впровадженні нових системоутворюючих технологій будуть забезпечувати різним соціальним групам та окремим громадянам надання ефективних, якісно помітних освітніх послуг. Також стало абсолютно очевидно, що вища освіта більше не може надаватися тільки в межах національних кордонів держав – вона набула по-справжньому глобального характеру. Тому співпраця з європейськими колегами у сфері освіти на шляху входження України в Європу є одним із пріоритетів розвитку вищої освіти в Україні.

Для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних вишів серед навчальних закладів країн членів ЄС наш студент повинен самостійно набувати знань та навичок, тому вищі навчальні заклади повинні забезпечити ефективне навчальне середовище для розвитку і практичної реалізації такої здібності. У такій моделі основним стає самостійна робота студента з опанування навчального матеріалу і набуття практичних навичок, але із збереженням традиційних елементів навчального процесу: лекцій, семінарських, практичних занять. Головним у процесі навчання стає завдання навчити студента вчитися, з метою набуття навичок і підготовки його до самостійного навчання протягом всієї майбутньої професійної діяльності. Відповідно до такої системи, навчальні плани повинні передбачати як нормативні дисципліни, так і дисципліни за вибором студента. Навчальний заклад повинен мати потрібну кількість спеціалізацій зі збереженням базової схеми підготовки фахівця. Саме такий підхід у системі організації вищої освіти якісно виведе національну освітню галузь на європейський рівень. Навчальні заклади освіти країн членів Європейського Союзу здійснили такі системні перетворення. На нашу думку, такі зміни у вітчизняній освіті позитивно вплинуть на процеси інтеграції до європейського освітнього простору, і необхідною умовою для реалізації цього завдання є створення на базі освітніх закладів міжнародних освітніх проектів [5].

Європейська комісія впроваджує цілу низку міжнародних програм та надання грантів щодо співпраці у сфері вищої освіти. Одним із пріоритетних напрямів такої співпраці є спільні проекти вищих навчальних закладів ЄС та країн-партнерів, які діють на засадах багатостороннього партнерства й орієнтовані на модернізацію наявних та поширення інноваційних навчальних програм, удосконалення методів викладання. Створення міжнародних освітніх проектів посилює роль вищих навчальних закладів у суспільстві, зміцнює зв'язки з ринком праці, створює і розширює професійні мережі, відбувається удосконалення систем управління закладами, в тому числі управління фінансами. Такі спільні освітні проекти, на нашу думку, здатні якісно покращити рівень вищої освіти України, що позитивно відобразиться на підготовці висококваліфікованих фахівців і суттєво вплине на соціально-економічні перетворення в нашій країні.

Міжнародне співробітництво між країнами Європи у сфері освіти неодмінно повинно враховувати географічну близькість країн, спорідненість їх культур. Вже тривалий час триває регіональна співпраця українських і польських науковців, викладачів, що позитивно відображається на євроінтеграційних процесах в Україні. Досвід Республіки Польща, яка є членом ЄС, у сфері реформування освіти, на нашу думку, позитивно впливає на зміни, що відбуваються в освітньому просторі нашої країни. Наприкінці ХХ століття процеси демократизації в освіті Польщі супроводжувались децентралізацією освітніх установ. Це привело до створення великих освітніх центрів, які мають змогу реалізовувати інноваційні міжнародні проекти у вищій освіті без втручання міністерства [3, с. 60-62]. Створення міждержавних освітніх консорціумів на партнерських умовах, до складу яких можуть входити вищі навчальні заклади Польщі й України, сприятиме ефективному використанню наукового потенціалу держав і безумовно позитивно вплине на інтеграційні процеси та зміни, які відбуваються у вищій освіті обох країн. Крім того, це дозволить українським студентам здобути якісну освіту, яка буде підтверджена дипломом європейського зразка.

Прикладом такої співпраці між навчальними закладами на міждержавному рівні є запровадження інноваційного міжнародного україно-польського проекту у Рівненському інституті слов'янознавства Київського славистичного університету. Вища школа менеджменту в Варшаві та Вища школа суспільно-природничих наук у Любліні заключили двосторонній партнерський договір з українським ВНЗ, згідно з яким на базі інституту слов'янознавства здійснюватиметься підготовка бакалаврів і магістрів за польськими освітніми програмами, випускники яких отримають дипломи відповідних польських ВНЗ, що дає право продовжити навчання в магістратурі Польщі або України. Навчальними планами передбачено, крім виконання базової підготовки, яка триватиме 5 семестрів у РІС КСУ і один семестр у Польщі, ще й вивчення польської мови з двотижневою мовною практикою. Термін підготовки за освітнім рівнем “бакалавр” триває три роки, що суттєво скорочує час навчання, як відомо, в Україні він триває чотири

роки. Навчання за такими планами має низку переваг над традиційним навчанням у вищих навчальних закладах України. Тут варто зазначити, що у перший рік навчання суттєво знижено обсяг навчального навантаження до 20 годин на тиждень. Кількість відведених годин на вивчення польської мови (90 годин у семестр протягом п'яти семестрів разом з двотижневими практиками у Польщі) дозволить студентам без особливих труднощів навчатись у Польщі протягом завершального семестру. Поступове оволодіння польською мовою у порівнянні з тими, хто навчається за кордоном з першого курсу, дозволить підвищити якість навчання і зменшити стресову складову студента.

Висновки. Запровадження міжнародних освітніх проектів в Україні, які діятимуть на рівноправній і взаємовигідній основі, зумовлено розвитком суспільних потреб, реалізацією демократичних і гуманістичних ідей, проведенням сучасної ринкової політики держави. Міжнародне співробітництво у сфері освіти сприятиме глобалізації професійних знань, підвищить автономію вищих навчальних закладів, сприятиме урізноманітненню видів і типів програм вищої школи України. Таким чином, міжнародні освітні проекти мають важливе значення в інтеграційних процесах, спрямованих на входження України в єдиний європейський освітній простір, їх функціонування побудоване на довірливих засадах між учасниками процесу. Такі проекти не тільки є рушійною силою Болонського процесу, а й виконують важливу функцію у підвищенні якості освіти, оскільки традиційна національна система освіти збагачується додатковими критеріями, відбувається зміна підходів до вирішення проблеми зміни змісту навчання, управління з урахуванням міжнародного досвіду. Цілеспрямовані заходи дадуть змогу підготувати конкурентоспроможного фахівця європейського рівня, здатного критично мислити і вільно орієнтуватись на європейському ринку праці.

Література:

1. Державна Національна програма "Освіта (Україна XXI століття)". – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
2. Журавський В. С., Згуровський М.З. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. – К.: Політехніка, 2003. – 200 с.
3. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / за ред. В. Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин. – К. : Освіта, 2004. – 384 с.
4. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: матеріали до першої лекції / уклад. М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, К. М. Левківський, Ю. В. Сухарніков; відп. ред. М. Ф. Степко. – К. : Изд., 2004. – 24 с.
5. Катан Л. І., Тараненко І. В. Міжнародні освітні проекти як чинник підвищення конкурентоспроможності вищих навчальних закладів України в контексті євроінтеграції // Стратегія якості в промисловості та освіті. Матеріали IV міжнародної науково – технічної конференції, 30 травня – 6 червня 2008 р., Варна, Болгарія – Варна: Волант-ТУ-Варна, 2008. – С. 393-396.
6. Шляхи модернізації вищої освіти і контексті Євроінтеграції / за заг. ред. Г. В. Терещука // Матеріали регіонального науково-практичного семінару. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. – 235 с.
7. Вища освіта в Польщі. Впровадження положень Болонської декларації у 2000-2002 рр. – К.: 2003.
8. Вакарчук І. Мета реформ у вищій школі – якість і доступність освіти // Вища школа. – 2009. – № 4.
9. Поляков М. Болонський процес: зближення, а не уніфікація // Вища освіта України. – 2004. – № 2. – С. 47-50.